

KONGRESY, KONFERENCJE, SYMPOZJA

Barbara Pawłowska

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA IERIGŻ-PIB

[**słowa kluczowe:** Wspólna Polityka Rolna, ekonomia, popyt, podaż, zrównoważony rozwój]

Streszczenie

W opracowaniu przedstawiono przebieg międzynarodowej konferencji pt. „WPR a konkurencyjność polskiego i europejskiego sektora żywnościowego” jaką przygotował Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w dniach 26-28 listopada 2014 roku w Józefowie koło Warszawy. Opisano organizację i przebieg konferencji. Scharakteryzowano główne wątki najciekawszych wystąpień ludzi nauki z Polski oraz dyskusję jaka się wokół nich odbyła. Zachęcono do zapoznania się z tekstami referatów wygłoszonych podczas konferencji, które zostały umieszczone w materiałach pokonferencyjnych na stronie internetowej IERiGŻ-PIB.

* * *

Z udziałem ludzi nauki, biznesu oraz praktyki gospodarczej w dniach 26-28 listopada 2014 r. w ośrodku Holiday Inn w Józefowie, pod Warszawą odbyła się międzynarodowa, trzydniowa konferencja naukowa pt. „WPR a konkurencyjność polskiego i europejskiego sektora żywnościowego – THE CAP AND COMPETITIVENESS OF THE POLISH AND EUROPEAN FOOD SECTORS”. Konferencja została zorganizowana jako podsumowanie czteroletnich badań prowadzonych w ramach Programu Wieloletniego 2011-2014 „Konkurencyjność polskiej gospodarki żywnościowej w warunkach globalizacji i integracji europejskiej”. Organizatorem Konferencji był Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

Celem konferencji była prezentacja wyników badań i analiz prowadzonych w ramach tego programu, jak również ich ocena i wielopłaszczyznowa ewaluacja. Zaprezentowane podczas konferencji referaty i odbyte dyskusje koncentrowały się wokół zagadnień ekonomiczno-społecznych związanych z przemianami w rolnictwie, przemyśle spożywczym i na obszarach wiejskich w Polsce oraz innych europejskich i pozaeuropejskich krajach. Podczas konferencji poruszano kwestie w szczególności dotyczące: konkurencyjności sektora gospodarki żywnościowej i rozwoju obszarów wiejskich zarówno na poziomie mikro jak i makro ekonomicznym, wpływu instrumentów WPR na efektywność i konkurencyjność, zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój. Uczestnicy konferencji podjęli również próbę określenia wizji przyszłości europejskiego sektora żywnościowego na globalnym rynku.

W konferencji wzięło udział około 140 uczestników, wśród nich reprezentanci instytutów naukowo-badawczych, uczelni wyższych, administracji publicznej, świata polityki, doradztwa rolniczego, sektora bankowego i ubezpieczeniowego, organizacji branżowych oraz praktyki gospodarczej. Ośrodki międzynarodowe reprezentowane był m.in. przez przedstawicieli: Institute of Agricultural Economics in Sofia /Bulgaria/, Institute of Agricultural Economics and Information /Czech Republic/, Thünen-Institute of Farm Economics /Germany/, Research Institute of Agricultural Economics /Hungary/, Lithuanian Institute of Agrarian Economics /Lithuania/, University Tecnica de Lisboa CIAT – Centro Ag. Tropical/ Instituto Superior de Agronomia /Portugal/, Russian Academy of Sciences Institute of Economy /Russia/, Romanian Academy – Institute of Agricultural Economics /Romania/, Education and Research EAER, Institute of Agricultural Economics /Serbia/, Federal Office for Agriculture FOAG /Switzerland/, Association „Ukrainian Agribusiness Club”, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine /Ukraine/, oraz ambasady Francji, Królestwa Niderlandów i USA.

W konferencji uczestniczyli także przedstawiciele takich instytucji krajowych jak: ARR, IRWiR PAN, Bank Gospodarki Żywnościowej S. A., Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, SGGW, Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Krajowa Rada Izb Rolniczych, Krajowa Izba Gospodarcza, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Nowe Życie Gospodarcze, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Polska Federacja Producentów Żywności Związek Pracodawców.

Pierwszy dzień konferencji

Sesja I

Prof. Andrzej Kowalski dyrektor Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej po przywitaniu uczestników rozpoczął swoje wystąpienie od cytatu Milтона Fridmana: „... to co czyni ekonomię najbardziej fascynującą jest fakt, że jej fundamentalne zasady są tak proste, że każdy jest w stanie je zrozumieć, jednak niewielu je rozumie.”

W swoim wystąpieniu pt. „Globalizacja, integracja i konkurencyjność sektora żywnościowego”, odwołując się do wybitnych ekonomistów, postawił kluczowe pytanie: zapobiegać czy leczyć? Niedociągnięciem tradycyjnych modeli makroekonomicznych jest ich oparcie na analizie *ex post*, bez nakierowania na reakcje zapobiegawcze *ex ante*. Na konieczność uwzględnienia reakcji pro-aktywnych w modelach prognostycznych zwrócili uwagę między innymi C. Borgio i W. White (2004) na długo przed wybuchem kryzysu, lansując tzw. politykę „przeciwstawiania się wiatrowi” (*„leaning against the wind”*), czyli podejmowania kroków przeciwdziałających nadmuchiowaniu baniek cenowych. Podejście to pozostaje w kontraście do polityki preferującej „usuwanie skutków” (*„clearing up”*) pokryzysowych, której zwolennikiem był Alan Greenspan (2004) twierdząc, że koszty społeczne reakcji zapobiegawczych byłyby wyższe.

Następnym punktem programu był panel dyskusyjny „Wyzwania dla WPR i konkurencyjności europejskiego sektora rolno-żywnościowego. W panelu dyskusyjnym udział wzięli prof. Bernardo Pacheco de Carvalho – Portugalia, prof. Tomáš Doucha – Czechy, prof. Werner Kleinhanss – Niemcy, dr Robert Garay – Węgry, prof. Andrzej Kowalski – Polska, prof. Jacek Kulawik – Polska, prof. Dimitre Nikolov – Bułgaria. Każdy z prelegentów uczestniczący w panelu był zgodny, że ważną rolę w gospodarce Europejskiej odgrywa WPR.

Sesja II

W sesji tej na uwagę zasługuje referat wygłoszony przez: dr Agatę Sielską, prof. Włodzimierza Rembisza – „Wpływ renty politycznej na inwestycje producentów rolnych”. Przedstawiono wypracowany model analityczny podstawowych zależności między rentą polityczną a inwestycjami, technikami wytwarzania, wydajnością czynnika pracy i jego wynagrodzeniem. Opisano w nim mechanizm wpływu renty politycznej na te wielkości. W ramach ilustracji empirycznej zgodnej z modelem analitycznym i postawioną hipotezą odnotowano: pozytywny, „katali-

zujący” wpływ renty politycznej na inwestycje producentów rolnych; pozytywny wpływ na wydajność czynnika pracy i techniki wytwarzania (spadek zatrudnienia); pozytywny wpływ na utrzymywanie się właściwych relacji między zmianami wynagrodzeń a wydajnością czynnika pracy (ULC); zasadniczych odmienności w stosunku do pozostałych sektorów.

Interesującym był także referat prof. Wojciecha Józwiaka, mgr Adama Kagana – „Czynniki wzrostu konkurencyjności polskich gospodarstw rolnych”. Podkreślono, że wybrane przesłanki mogą wpłynąć na zmianę liczby gospodarstw ze zdolnością konkurencyjną w latach 2014-2020. **Sprzyjające wzrostowi** czynniki to: kontynuacja trendu specjalizacji produkcji, wzrost skali produkcji oraz wprowadzanie rozwiązań proefektywnościowych. Zbliżony poziom wsparcia budżetowego gospodarstw rolnych do tego z lat poprzednich. Wzrost popytu na żywność wytwarzaną w warunkach sprzyjających środowisku naturalnemu i postrzeganej, jako „zdrowa” – głównie ekologiczna. **Sprzyjające spadkowi** czynniki to: słaba dynamika rozwoju gospodarczego krajów europejskich i gospodarki światowej. Przedłużające się embargo na produkty rolnicze, które zostało wprowadzone przez Rosję i prowadzenie działań protekcyjnych przez kraje importujące polską żywność. Wprowadzenie odkładanej od lat reformy ubezpieczenia społecznego dla ludności rolniczej, oraz systemu podatkowego dla gospodarstw rolnych. Ewentualny zakaz importu pasz wytworzonych z tzw. roślin GMO, dla części gospodarstw zniesienie kwot mlecznych i limitu uprawy buraka cukrowego.

Drugi dzień konferencji

Sesja III

W drugim dniu konferencji dr Aldona Skarżyńska – przedstawiła opracowanie nt. „Czynniki determinujące opłacalność produkcji wybranych produktów rolniczych w perspektywie średnioterminowej”.

1. Wyniki projekcji do 2020 roku w warunkach przeciętnych, tj. wynikających z tendencji długookresowej wskazują na spadek opłacalności uprawy pszenicy ozimej o 2,4 p.p., a jęczmienia jarego o 8,6 p.p., ze względu na silniejszą dynamikę wzrostu kosztów niż przychodów, poprawę opłacalność produkcji żyta o 6,2 p.p., a rzepaku o 4,8 p.p., ze względu na silniejszy wzrost przychodów, utrzymanie się opłacalności produkcji buraków cukrowych na poziomie zbliżonym do lat bazowych dla projekcji (2011-2013), opłacalność może być wyższa tylko o 0,8 p.p.

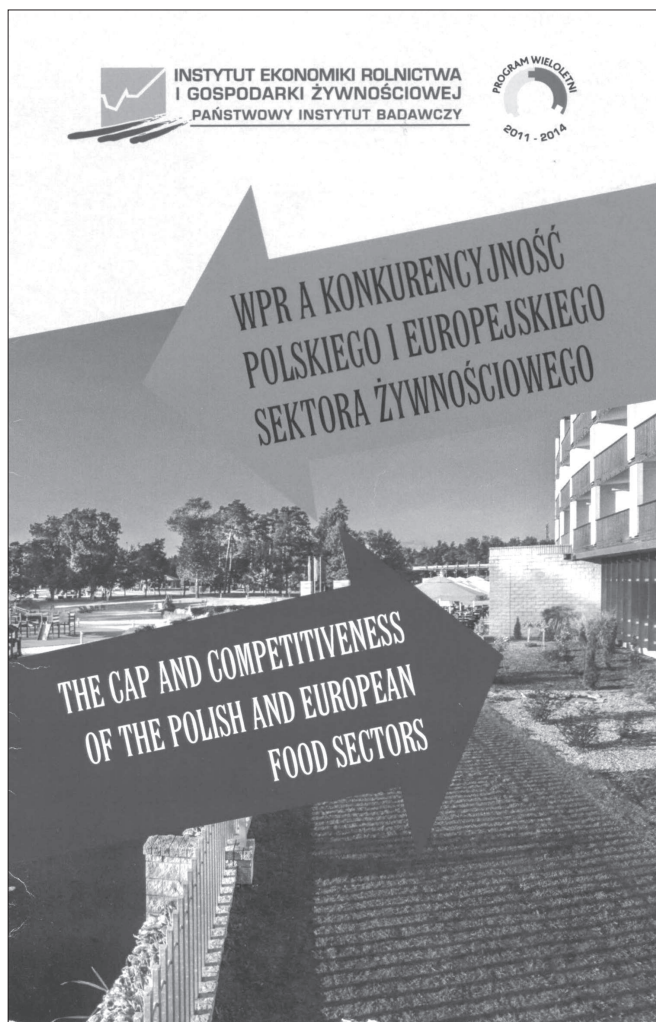
2. Wahania cen sprzedaży produktów wynikające ze zmienności w 19 latach (1995-2013) mają silniejszy wpływ na poziom dochodu niż wahania plonu.
3. Żyto i rzepak wyróżnia największa wrażliwość na wahania plonu i ceny. Oznacza to, że przy sprzyjających warunkach produkcyjnych i cenowych można spodziewać się wzrostu dochodu, ale jednocześnie ich uprawa obciążona jest dużym ryzykiem.
4. Żyto charakteryzuje się dużą wrażliwością na koszty uprawy, jednostkowa zmiana ich poziomu najsilniej oddziaływała na zmianę dochodu. Oznacza to, że wzrost cen środków do produkcji będzie miał większy negatywny wpływ na wysokość dochodu z uprawy żyta niż z pozostałych badanych ziemiopłodów.
5. Projekcja wyników produktów rolniczych na 2020 rok i jej warianty pokazują korzyści ale także możliwe zagrożenia. Ich znajomość zmniejsza niepewność i może przyczynić się do wzrostu trafności podejmowanych decyzji, a tym samym do eliminacji strat, które w innych warunkach mogłyby wystąpić.

W świetle deregulacji na uwagę zasługuje referat dr hab. Renaty Grochowskiej – „Implikacje wprowadzenia nowych zasad tworzenia prawa unijnego dla konkurencyjności sektora żywnościowego w UE”. Podkreślano, że konsekwencje wprowadzenia procedury współdecydowania w rolnictwie zależą od preferencji Komisji Europejskiej, Rady UE (państw członkowskich) oraz Parlamentu Europejskiego, punktów referencyjnych (*status quo*) siły legislacyjnej poszczególnych instytucji. Zachodzi redystrybucja siły legislacyjnej między Komisją a Parlamentem. Parlament zyskuje podobne znaczenie jak Rada. Przewaga „konserwatywnego” COMAGRI – (*Common Agricultur Policy*) w Parlamencie Europejskim nie sprzyja jednak znaczącym zmianom w zakresie WPR (wspólnej polityki rolnej), co może negatywnie wpłynąć na sytuację sektora żywnościowego UE w dalszej perspektywie czasowej.

Sesja IV

W sesji tej dr Iwona Szczepaniak, dr Łukasz Ambroziak przedstawili referat pt. „Konkurencyjność eksportu rolno-spożywczego i dekompozycja jego zmian w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej”. Najistotniejsze wnioski wypływające z niniejszego referatu. Dekompozycja zmian eksportu rolno-spożywczego Polski w latach 2003-2013 (przeprowadzona metodą stałych udziałów w rynku – CMS) wskazuje, że blisko 60% skumulowanego w tym okresie wzrostu eksportu było efektem rosnącego popytu światowego na żywność. Niewielki

dodatni efekt struktury geograficznej wynikał przede wszystkim z koncentracji polskich eksporterów w krajach UE-15, w których popyt na produkty rolno-spożywcze wzrastał jednak wolniej niż przeciętnie na świecie. W polskim eksporcie rolno-spożywczym dominowały grupy produktów, na które światowy popyt wzrastał relatywnie wolniej, stąd też skumulowany efekt struktury towarowej był ujemny. Ponad 40% skumulowanego wzrostu eksportu rolno-spożywczego Polski w okresie członkostwa wynikało z efektu konkurencyjności. Wśród grup towarów największą wartość efektu konkurencyjności generowały: mięso i przetwory, tytoń i wyroby tytoniowe, produkty mleczarskie, zboża i przetwory zbożowe.

Fot. 1. Międzynarodowa Konferencja Naukowa IERIGŻ-PIB

Trzeci dzień konferencji

Sesja V

W sesji tej na uwagę zasługuje referat dr Barbary Wieliczko, dr inż. Adama Wąsa, dr inż. Joanny Pawłowska-Tyszko, prof. Jacka Kulawika – „Budżetowe uwarunkowania konkurencyjności rolnictwa”. Jego główne przesłanie to: definicje konkurencyjności są bardzo zróżnicowane zależnie od umiejscowienia w teorii oraz poziomu prowadzonych badań. Nie jest jednoznacznie określony wpływ regulacji środowiskowych na konkurencyjność narodów, sektorów i firm – mogą zarówno obniżać, jak i poprawiać konkurencyjność. Planowane zmiany we WPR (2014-2020) wydają się mieć ograniczony wpływ na konkurencyjność sektora i w sektorze rolnictwa, jakkolwiek mogą znacząco wpływać na konkurencyjność niektórych gospodarstw (zarówno pozytywnie jak i negatywnie).

Ważnym referatem z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju było wystąpienie prof. Józefa S. Zegara – „Zrównoważony rozwój rolnictwa w świetle paradygmatu konkurencyjności”. Konkluzje z niniejszego referatu: nowa sytuacja w zakresie rozwoju rolnictwa i całego systemu rolno żywnościowego, w tym zwłaszcza wyzwania i uwarunkowania rozwojowe, wymagają rewizji paradygmatu konkurencyjności. Zasadne jest rozróżnianie konkurencyjności ekonomicznej i konkurencyjności społecznej. Ta pierwsza kieruje się kryterium efektywności ekonomicznej, zaś ta druga kryterium efektywności społecznej. Godzenie wymagań ekonomicznych i społecznych, w tym środowiskowych, jest łatwiejsze w modelu rolnictwa zrównoważonego. Przeto orientacja na taki model powinna leżeć u podstaw polityki państwa wobec rolnictwa. Zwiększanie/podtrzymywanie konkurencyjności ekonomicznej gospodarstw rolnych możliwe jest przez zwiększanie rozmiarów gospodarstw lub nasilanie współpracy (spółdzielnie, spółki, klastry), co sprzyja umacnianiu ich pozycji na rynku. W dobie globalizacji możliwości prowadzenia polityki zorientowanej na cele społeczne, a nie tylko na „przypodobanie” się rynkom, są ograniczone. Stanowi to jedno z głównych wyzwań współczesności.

Sesja VI

Sesja ta została rozpoczęta przez dr Adama Wasilewskiego, dr Marcina Gospodarowicza – „Skuteczność i efektywność wsparcia finansowego z budżetu Unii Europejskiej dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich”. Przeprowadzona analiza indeksów Giniego potwierdza wzrost zróżnicowa-

nia gmin wiejskich pod względem poziomu rozwoju gospodarczego – niezależnie od skali wsparcia finansowego rozwoju przedsiębiorczości. Z analiz przeprowadzonych przy pomocy modelu bezwarunkowej konwergencji typu beta wynika, że wśród gmin wiejskich zachodzi proces swego rodzaju konwergencji lokalnej, mierzonej wzrostem dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym. Tempo tego procesu jest z kolei powiązane ze skalą stosowania różnego rodzaju finansowych instrumentów polityki regionalnej i strukturalnej, które w bezpośredni lub pośredni sposób oddziałują na rozwój przedsiębiorczości. Skala wsparcia finansowego z budżetu EU ma istotny pozytywny wpływ na rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w krótkim okresie – wpływa na tempo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych, zatrudnienia oraz spowalnia wzrost bezrobocia. Techniczna efektywność lokalna wsparcia finansowego jest jednak dość niska. Zwiększenie skali wsparcia spowoduje wzrost jego efektywności technicznej. Trwałość oddziaływania tych instrumentów zależeć będzie od rodzaju jednostek, do jakich one były alokowane – efektywnych czy poszukujących renty. Wyższy poziom wsparcia odnotowano w gminach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego – większe prawdopodobieństwo uzyskania wsparcia przez jednostki efektywne, ale taka dystrybucja prowadzi do wzrostu zróżnicowania obszarów wiejskich. Pojawiło się pytanie: jaki model rozwoju obszarów wiejskich chcemy wspierać?

Konferencję podsumował dyrektor Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-PIB prof. Andrzej Kowalski – zwracając uwagę na ważkość zagadnień oraz potrzebę kontynuowania podjętych rozważań.

Póki trwa spór, póty należy podejmować próbę rozwiązywania trudnych i często niepopularnych problemów społeczno-gospodarczych. Rewolucyjne zmiany hierarchii wartości całych społeczności oraz celów produkcji, stawiają na nowo fundamentalne pytania, na które wydawało się, że świat już dawno udzielił odpowiedzi. Wiele z nich dotyczy możliwości i jakości rozwiązywania przez rynek problemów społecznych, demograficznych i środowiskowych.